

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

קבלת גליון שבועי במייל: y.b.daskal@gmail.com
כל הזכויות שמורות ©

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"
מאת: יצחק בירך זסקל, טל: 052-7611435

בס"ד פרשת ואתחנן, שבת נחמו, פיסקא לא - לה, תשע"ט

איך ציוה ה' שישבו לאהליהם, והרי נאסרו בקרובות ובנדה

[לא]

ה, ה, כז) שובו לכם לאהליכם¹. החתם סופר בחידושו לעבודה זרה (סד, א ד"ה אקילו) כתב, כי נתקשה כל ימיו מהיכן הוציא

ה, ה, כז) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם:

אבל לפי זה יש להקשות, דהנה בריש ביצה (ה, ב) מוכיחין חז"ל מהא דאמר להם ה' שובו לאהליכם, דדבר שבמנין צריך אחר להתירו, והיינו, מהא דקשה מדוע הוצרך ה' לומר להם שובו לאהליכם, כיון דאמר להם (שמות יט, טו) "וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הִיוּ נִכְנָיִם לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל תִּגְשׁוּ אֶל אִשְׁהָ", ממילא לאחר שלושה ימים מותרים בנשותיהם, ומדוע הוצרך להתיר להם לחזור לאהליהם, אלא על כורחך, שכיון שה' אסר להם אפילו רק לכמה ימים, מכל מקום צריך להתיר להם, ומכאן שגם דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. ולפי המבואר אין ראייה כלל על זה, דהרי בהכרח היה לומר להם שובו לאהליכם, דלולי זה היינו אומרים שאסור להם לשוב לאהליהם כיון שנאסרו בקרובות, לכן הוצרך לומר להם שובו לאהליהם, ללמד שגם קטן שנולד דמי. אבל הביאור בדברי חז"ל הוא, דאם להתיר להם קרובות שהיו נשואים להם קודם ציוה ה' לשוב לאהליהם, לא היה לה' לומר זאת מיד לאחר מתן תורה שעוד לא נצטוו על העריות, אלא להמתין ולומר להם שובו לאהליהם רק לאחר שנצטוו על העריות.

ולפי זה יש להקשות טובא על דברי רבינו, אם כן אין ראייה דגר כקטן שנולד דמי, דהא דאמר להם שובו לאהליכם, אף על פי שהיו נשואים לעריות, כיון שעוד לא נאסרו על העריות מיד במתן תורה רק לאחר מכן, ונראה בכונתו, דאפילו שעוד לא נאמר להם איסור ערוה, מכל מקום מיד במתן תורה קבלו ישראל על עצמם כל המצוות והחוקים של התורה, ובאמת נאסר עליהם ערוה במתן תורה, וכן התחייבו בכל התורה מיד במתן תורה, והרי התורה כולה עוד לפני בריאת העולם היא, אלא שלא הודיעו להם דיני התורה בבת אחת, אבל באמת היו אסורים להיות עם ערוה, לכן, לא יתכן לצוות להם בעשה שובו לאהליכם שהוא דבר האסור להם, ומכאן ראייה שנעשו כקטן שאין לו יחוס לקרוביו, אבל מכל מקום, יש ראייה שצריך מנין אחר להתיר, דאם הציווי של שובו לאהליכם הוא מפני שרצה לומר להם

¹ [לא] (ה, כז) "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם" ע"כ. ויש לדקדק, איך ציוה ה' להם לשוב לאהליהם, היינו לנשותיהן, הא נאסרו במתן תורה בקרובות ובנדה.

והנה, החתם סופר בחידושו לעבודה זרה (סד, א ד"ה אקילו) כתב, כי נתקשה כל ימיו מהיכן הוציא רבותינו זכרונם לברכה (יבמות כב, א) הא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ומותר באחותו, ואין לו דין קרובים, ומותר בהם, יעויין שם. ומבאר המשך חכמה דיצא להם דין זה, מהא דמסתמא הי הרבה יוצאי מצרים נשואין להרבה נשים שהם ערוה לבני ישראל, ואין בני נח מוזהרין עליהן, כגון אחותו ודודתו וכדו', שבני נח הוזהרו רק עריות שבית של ישראל ממתין עליה (סנהדרין נז, ב), וראיה לזה, דעמרם היה גדול הדור היה ונשא דודתו יוכבד, אמם של משה ואהרן, שאין בית של ישראל ממתין על זה, ומותר לבני נח, וכן אחותו וכדו'.

וכן אמרו ביומא פרק יום הכיפורים (עה, א) שהיו רגילים לישא קרובות, דאמרו, "בהנך דאסירי לא פריצי בהו", פירוש, בעריות שאסורות להם לא היו פרוצים, אבל עריות שמותרות להם היו נשואין להם, וכן כתב רשי (יומא, שם) שבכו על הנוספות, שמע מינא שהיו רגילים להנשא לקרובות, שאם לא היו רגילין לא היו בוכין.

ועל פי זה יתבאר ככפתור ופרח מנלן דגר כקטן שנולד דמי, ומותר בקרובותיו, דאין לו יחס אליהם, דהנה כתוב כאן "שובו לכם לאהליכם", ואמרו חז"ל, ואין אהלו אלא אשתו (מועד קטן ז, ב), ואמר להם שישבו לנשותיהן, וכן אמרו בשבת (פז, א), ויש להקשות, איך התירה להם תורה את נשותיהן לאחר מתן תורה, שבמתן תורה, יצאו מדין בני נח ונכנסו לדין ישראל שאסורין בקרובות אלו, והיו צריכים לפרוש מהם, אלא מוכח, דבאמת היו מותרים בהם, כיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואין לו יחס לקרובותיו. ודו"ק.

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

עריות קודם, וזה ברור. ויתכן, דקאמר להו, דחרדה שחרדו כל העם (שמות יט, טז) מסלק הדמים (גדה לט, א), ולא יראו נשיהם דמים, ויהיו טהורות לבעליהן².

[לב]

(ה, ל) **בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲתִיבְכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחֲיוּ וְיָטוֹב לָכֶם וְהִאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּיָּשְׁוּ:**

ויש לדקדק: א. מהו לשון בכל הדרך. ב. מהו כפל הלשון "תחיו", "טוב לכם", "והארכת ימים".

(ל) **בכל הדרך אשר צוה ה' וכו', למען תחיו, וטוב לכם, והארכת ימים³.** זו נגד שלוש מצוות שדרשו סוף פרק אלו מציאות (בבא

נאסרו בקרובות ובנדה. אבל הביאור בזה, דגר כקטן שנולד דמי, ומותר בקרובות, ומכאן למדו חז"ל דגר כקטן שנולד דמי. והטעם שלא נאסרו בנידה, כי חדרה מסלקת הדמים, וכל העם חרדו במתן תורה, ונסתק דם נידה מהנשים. ויש עוד ביאור עמוק בזה, כמבואר בפנים.

[לב]

³ [לב] (ה, ל) **"בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲתִיבְכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחֲיוּ וְיָטוֹב לָכֶם וְהִאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּיָּשְׁוּ"** ע"כ. ויש לדקדק: א. מהו לשון בכל הדרך. ב. מהו כפל הלשון "תחיו", "טוב לכם", "והארכת ימים".

ומבאר המשך חכמה, דהנה על הפסוק (שמות יח, כ) **"וְהִיָּהֲרַתָּה אֲתִיבְכֶם אֶת הַחֲקִים וְאֶת הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ וְלָכֶם בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן"** הקשו חז"ל (בבא מציעא ל, ב) מהו אריכות הלשון "את הדרך", "ילכו" "בה", והרי כבר כתוב לאחר מכן את המעשה אשר יעשו, והיינו כל מצוות ה', ומהו כפל הלשון ואריכותו של 'הדרך ילכו בה'.

ואמרו חז"ל, דהמעשה הם התורה והמצוות, אבל הדרך ילכו בה, בא להזהיר על כמה סוגי גמילות חסדים. "את הדרך", בא ללמד באופן כללי על גמילות חסדים, "ילכו" בא ללמד שילכו לבקר חולים. ואף על פי

רבותינו זכרונם לברכה (יבמות כב, א) הא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, יעוין שם. ולדעתי פשוט, דיצא להם, דמסתמא היה ליוצאי מצרים נשים הרבה שהיו מאותן שאין בני נח מזהרין עליהן (סנהדרין נז, ב), ועמרם יוכיח שגדול הדור היה ונשא דודתו, וכן אמרו ביומא פרק יום הכיפורים (יומא עה, א) בהנך דאסירי לא פריצי בהו, ועיין רשי (יומא, שם) שבכו על הנוספות, ואם לא היו רגילין לא היו בוכין, ואיך אמר רחמנא אחר מתן תורה שובו לכם לאהליכם, ואין אהלו אלא אשתו (מועד קטן ז, ב), הלא אלו שנשאו קרובותיהם צריכים לפרוש מהם, ועל כרחך דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ודו"ק. והא דמוכיח ריש ביצה (ה, ב) מהא, דדבר שבמנין צריך אחר להתירו, היינו, דאי משום עריות שנשאו קודם, לא היה לו לאמר להם, עד שיאמר האיסור על

שמותר להם הערוה, אין צריך לומר עכשיו, שהם עוד לא ידעו שערוה נאסרה עליהם רק לאחר מכן, ורק לאחר שהודיעם על איסור ערוה היה צריך להודיע להם שהם מותרים, אבל אם באמת נאסרו מיד במתן תורה בקרובות, לא היה יכול לצוות להם לשוב לאהליכם שהוא כנגד התורה. לכן דקדק רבינו וכתב "עד שיאמר האיסור", ולא כתב "עד שיאסרו", כי נאסרו מיד במתן תורה, אלא שלא נאמר להם האיסור, רק לאחר מכן. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא].

אבל עוד יש להקשות לפי זה, הרי במתן תורה נאסרו באיסור נדה, כמו שנאסרו בכל התורה, ובני נח אינם אסורים בנדה, אם כן איך אמר להם שובו לאהליכם, והא בודאי הרבה מהנשים נדות הן. ואם תאמר שלא אמר לכולם שובו לאהליכם, אלא לאלו שנשותיהן מותרות להם, אם כן אין ראייה שגר כקטן שנולד, דדלמא רק לאלו שלא נשאו לקרובות אמר שובו לאהליכם, ועל כורחך דפשט הכתוב הוא, שציוה לכולם לחזור לאהליהם, וזה בודאי אינו אפשרי שלא יהיו בהם הרבה נשים נדות. ויתכן, דאמר להם שובו לאהליכם, כיון שהחרדה שחרדו כל העם (שמות יט, טז) מסלק הדמים, לפיכך כולן היו טהורות, דהדם שראו לפני מתן תורה אינו מטמאה, שגויות אינן מצוות על נדה, ואין להם דם נדה, וממתן תורה לא ראו דם, כי חרדו מחמת מתן תורה, לכן כולן היו טהורות, ואמר להם שובו לכם לאהליכם, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² **תמצית דבריו: יש לדקדק, איך צוה ה' שישבו לאהליהם, והרי**

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

יָאָרְכֵן יְמֵיךָ: (ג) וְשִׁמְעֵתָ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרֵתָ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטָב לְךָ
וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מֵאֵד כְּאֲשֶׁר דָּבַר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב
וְדִבְשׁ:

פסקאות: לג - לה

[לג]

(ו, ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
אָנֹכִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכֵן יְמֵיךָ:

מדוע לא כתוב 'כל ימי חיך, אתה ובנך כו'?

(ו, ב) לְמַעַן תִּירָא כו' לְשֹׁמֵר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו כו' אֶתְּךָ וּבְנֶה
וּבְנֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ⁵. הִיא צְרִיךְ לומר כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, אֶתְּךָ וּבְנֶה כו'.

הַדְרֵךְ יִלְכּוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, שְׂכֹלֵל דֶּרֶךְ שֶׁל חֶסֶד
גְּמִילוּת חֶסֶד בִּיקוּר חוֹלִים וְקִבּוּר הַמֵּת, וְכִנְגֵד שְׁלוֹשֶׁה דְּבָרִים
הַלְלוּ נִתְּנָה כִּאֵן הַתּוֹרָה שְׂכֹרֵן, כְּמִבּוֹאֵר הַכָּל בַּפְּנִים.

[לג]

⁵ [לג] (דברים ו, ב) "לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו
אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכֵן יְמֵיךָ" ע"כ.
ויש לדקדק, ד"כ 'כל ימי חיך' עולה על הציוי שמצוה אותנו, והיה להקדים
ולומר "לְמַעַן תִּירָא כו' אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה – כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – אֶתְּךָ וּבְנֶה כו' ומדוע
הקדים בנך ובן בנך ולאחר מכן כתב "כל ימי חיך".

ומבאר המשך חכמה, על פי שאמרו חז"ל באבות (ב, ד) "ואל תאמן בעצמך
עד יום מותך", ואיתא בירושלמי שבת (א, ג), שזקן אחד היה שונה את
המשנה באבות בלשון אחר מהתנאים, 'אל תאמן בעצמך עד זקנותך', כיון
שאמר שהוא זקן ואינו ירא מיצר הרע. ובאה שידה אחת ונראתה לו כאשה,
וחטא בה, והיה מצטער מאוד על זה, ואמרה לו אל תצטער, אני לא אשה
אלא שידה, אבל מהיום תשנה את המשנה כמו חבריך "עד יום מותך", ולא
רק עד יום זקנותך, כי גם הזקן צריך לירא מיצר הרע.

אבל צריך ביאור, מה הכונה שיש לירא, מה יעשה האדם ביראה זו שציוה

מִצִּיעָא ל, ב), גְּמִילוּת חֶסֶדִים, קִבּוּרָה, בִּיקוּר חוֹלִים, מִהַפְּסוּק
(יתרו יח, כ) הַדְרֵךְ יִלְכּוּ בָּהּ. וְכִנְגֵד בִּיקוּר חוֹלִים אִמֵּר, לְמַעַן תַּחֲיוּן,
וְכִנְגֵד גְּמִילוּת חֶסֶדִים אִמֵּר, וְטוֹב לָכֵם, וְכִנְגֵד קִבּוּרָה, וְהֵאֲרַכְתֶּם
יָמִים⁴.

פרשת הזהרה לשמירת התורה והמצוות

דְּבָרִים ו, א-ג (א) וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה'
אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: (ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו
וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן

שביקור חולים הוא גמילות חסדים, בא ללמד, שאפילו הוא בן גילו וועל
ידי שבא לבקרו נוטל ממנו אחד משישים מחוליו, והמבקר נחלש על ידי
זה, אף על פי כן ילך לבקרו, ו"בה" בא ללמד שיעשו חסד עם המתים,
ויקברו אותם. ואף על פי שהוא גמילות חסדים, בא ללמד, שאפילו הוא
אדם מכובד, ואין זה לפי כבודו לעשות בקבורת המת, אם אין אחר שיעשה
זאת, לא יחוס על כבודו ויקברהו. וכל זה כלול בלשון "דרך", כי הוא דרך
חיים מעשית.

ועל פי זה מבאר המשך חכמה כונת הכתוב כאן, דבחומש שמות הזהירה
התורה על הדברים הללו, וכאן כתבה תורה שכון, לכן כתבה תורה "בכל
הדרך", היינו דרך החיים של חסד המפורש בחומש שמות, ועל שלושת
הדברים שציוה שם, נתנה תורה שכון, וכתבה, "לְמַעַן תַּחֲיוּן וְטוֹב לָכֵם
וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים". כנגד ביקור חולים, אמר, "לְמַעַן תַּחֲיוּן", שביקור חולים
בבן גילו נוטל אחד משישים מחוליו, וכנגד זה שהחיה אותו, יהיה שרכם
שתחיו. ונגד גמילות חסדים אמר, ו"טוב לכם", כי גמילות חסד עושה טוב
למקבל חסד, ומידה כנגד מידה, העושה חסד יהיה לו טוב, וכנגד קבורה,
שעושה טובה למת, כנגד זה "והארכתם ימים", שהפך המות הוא אריכות
ימים. ומבאר הכל בסייעתא דשמיא.

⁴ תְּמַצִּית דְּבָרָיו: ויש לדקדק: א. מהו לשון בכל הדרך. ב. מהו
כָּל הַלְשׁוֹן "תַּחֲיוּן", "טוֹב לָכֵם", "וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים". וְהֵבִיאֹר
בְּזֶה, דְּדָרְשׁוּ חִז"ל בְּחֹמֵשׁ שְׁמוֹת עַל הַכְּתוּב "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[לד]

(ו, ג) וְשִׁמְעֵתָ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרֵתָ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן
מֵאֵד פֶּאֶשֶׁר דָּבַר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֲרָץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

מדוע כאן כתוב "אשר ייטב לך" ולהלן "למען ייטב לך"

(ו, ג) בכל⁷ הפרשה כתוב אשר ייטב לך, כי הוא כדברי בן עזאי
(אבות ד, ב) שכר מצוה מצוה, שלנפש שלמה, מה שמשיג האור
האלקי, בעת עשיית המצוה, הוא בעצמו יקר מכל חיי העולם
הבא, אבל זה בעצמו הטוב, המורגש לנפש דק, ולזה אמר אשר

[לד]

⁷ [לד] (ו, ג) וְשִׁמְעֵתָ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרֵתָ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן
מֵאֵד פֶּאֶשֶׁר דָּבַר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֲרָץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ, ע"כ. ויש לדקדק,
מדוע בפרשה זו כתוב בלשון הוה, "אשר ייטב לך", ולהלן (ה, טז) בלשון
עתיד, "פכד את אביך ואת אמך פאשר צנך ה' אלהיך למען יאריכך מיך
ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך" היינו לשון עתיד
"למען ייטב לך".

ומבאר המשך חכמה, בהקדים ביאור דברי התנא באבות (ד, ב) "בן עזאי
אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת
מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה" ע"כ.
ויש לדקדק, מהו כפל הלשון, שמצוה גוררת מצוה, וחוזר ואומר ששכר
מצוה מצוה. אבל הביאור בזה, דבן עזאי אמר שני דברים, א' דמצוה גוררת
לעשות עוד מצוה, ולאחר מכן אמר שהשכר האמיתי של המצוה, הוא
בשעת המצוה עצמה, שמי שיש לו נפש שלמה, משיג בשעת המצוה אור
אלוקי, ואור זה יקר מכל חיי העולם הבא, וזהו בעצמו הטוב האמיתי,
שמרגיש רק מי שזכה לנפש זכה ונקיה. [וחלילה להפך, יש לפרש, עבירה
גוררת עבירה ממש, ומלבד זאת העונש של עבירה, הוא הטומאה בשעת
העבירה].

ובזה יתיישב עוד מה שכתוב בדברים ה, ל "ככל הדריךך אשר צנך ה' אלהיך
אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארקתם ימים פארץ אשר תירשון"

ונראה, דהנה אמרו (אבות ב, ה) אל תאמין בעצמך עד יום מותך,
והוא חסידא אמר עד זקנותך, בא לידי מכשול, כמפורש
ירושלמי שבת פרק קמא הלכה ג. והכוונה, דצריך לירא ולעשות
סייגים, כמו תמן (שבת יא, א) דלא יקרא לאור הנר שמא יטה,
ולא יאכל הזבה כו'. לכן אמר, למען תירא כו' לשמור כל חוקותיו
כו', הוא לעשות סייגים וגדרים, שלא יבואו לפרוץ גוף החוק
והמצוה [כמו יבמות כא, א], אתה ובנד ובן כל ימי חיך,
פירוש, אף שיש לך בני בנינים, ואם כן אתה בזקנתך, וכבר נחלש
יצרך, אף על פי כן לא תאמין בעצמך, וצריך אתה לסייגים לשמור
את החוק והמצוה⁶.

ה' עליה. אבל הביאור בזה, דמצוה זו, היא שיעשה האדם לעצמו סייגים,
כדי שלא יבוא לידי חטא, ולא יאמין בעצמו שלא יעשה חטא, וכמו שעשו
חכמים סייגים (שבת יא, א) שלא יקרא לבדו לאור הנר שמא יטה את הנר,
וכן אסרו שם לאכול בשולחן אחד עם אשתו זבה, שמא יבוא לידי עבירה,
וזה יש לשמור עד יום מותו לעשות סייגים וגדרים שלא יבוא לפרוץ את
החוקים והמצוות בעצמן, כמו שאמרו ביבמות שעשו שניות לעריות וכדו',
דלעולם לא יאמין שלא יבוא לידי חטא.

ועל פי זה יתבאר כונת הכתוב, ויתיישב מה שדקדקנו, דהנה כאן בא הכתוב
לצוות שצריך לירא שלא יחטא ויעשה סייגים וגדרים, וזה פירוש הכתוב
"למען תירא את ה' אלהיך לשמר את כל חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצנך",
היינו שיש לך לירא שלא תחטא, ולכן כדי לשמור את החוקות והמצוות יש
לך לעשות סייגים וגדרים, ואל תאמר שאם אתה זקן אין לך לחשוש, לזה
הקדים הכתוב לכתוב בנד ובן בנד, פירוש, אפילו שיש לך בני בנינים, ואם כן
אתה בזקנתך וכבר נחלש יצרך, אף על פי כן "כל ימי חיך" לא תאמין
בעצמך, וכקבלת חז"ל, ודלא כהחסידי הזקן ההוא, אלא כל ימי חיך צריך
אתה לסייגים, לשמור את החוק והמצוה. ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע מדוע לא כתוב 'כל ימי חיך',
אתה ובנד כו'. והביאור בזה, דבא ללמד, שאפילו כשיש לך בן
בנד, ואתה כבר זקן, גם כן יש לך להשמר ולעשות סייגים שלא
לעבור עבירה, שאל תאמין בעצמך, אפילו בזקנותך – עד יום
מותך.

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[לה]

(ו, ג) וְשִׁמְעֵתָ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרֵתָ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן
מֵאֵד פֶּאֶשֶׁר דָּבַר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

מדוע כתוב "ארץ זבת חלב ודבש", ולא כתוב "בארץ זבת חלב ודבש"

(ו, ג) כאשר דבר ה' כו' ארץ זבת חלב ודבש⁹. לפי משפטי הלשון
היה צריך להיות בארץ זבת חלב ודבש, כי ברכתה של ארץ

כאשר תכבד את אביך יטב לך מיד בשעת המצוה]. ומבואר הכל בסייעתא
דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע כאן כתוב "אשר ייטב לך",
ולהלן "למען ייטב לך". והביאור בזה, דמי שנפשו שלמה, מרגיש
בשעת עשיית המצוה את האור האלוקי, והוא טוב יותר מכל חיי
העולם הבא. לכן כאן כתוב אשר ייטב לך, בלשון הוה, היינו
בשעת עשיית המצוה. ולהלן דאיירי על זמן של אחר מעשה העגל,
שירדו ממרדגתם ולא היוב בחינה זו, כתוב למען ייטב לך, בלשון
עתידי בלבד.

[לה]

⁹ [לה] (ו, ג) וְשִׁמְעֵתָ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרֵתָ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן
מֵאֵד פֶּאֶשֶׁר דָּבַר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ ע"כ. ויש לדקדק,
הא פסוק זה הוא המשך לכתוב לעיל שישמרו את התורה והמצוות בארץ
ישראל, ומסיים, שישמרוהו בארץ זבת חלב ודבש, אם כן היה לכתוב "בארץ
זבת חלב ודבש", ולא לכתוב "ארץ זבת חלב ודבש".

ומבאר המשך חכמה, דהתורה כתבה לשון זה, כדי לרמז שברכתה של
ישראל שתהיה זבת חלב ודבש תלוי בבחירת בניה, שאם שומעים לקול ה',
אז תהיה הארץ זבת חלב ודבש, וכמו שאמרו סוף כתובות (קיא, ב), שארץ
ישראל יכולה להיות זבת חלב ודבש בדרך לא טבעית כלל, אלא שבגלל
העוונות אינה מוציאה כל כך הרבה חלב ודבש, וכן אמרו בתענית (כג, א),
וז"ל "שכן מצינו בימי שמעון בן שטח, שירדו להם גשמים בלילי רביעיות
ובלילי שבתות עד שנעשו חטים ככליות, ושעורים כגרעיני זיתים, ועדשים

ייטב לך, שהוא הוא הטוב האמיתי, וזה שאמר (ה, ל) וטוב לכם,
שתיכף בעת עשיית המצוה, יגיע הטוב המוחלט, אבל אחר העגל
היו רחוקים מהשלמות, כתוב (ה, טז) למען ייטב לך, שלא
הרגישו הטוב בשעת עשיית המצוה, לכן כתוב בעתיד, למען ייטב
לך, וזה אמר (בבא קמא נד, ב) רבי חייא בר אבא שאלני אם נאמר
בהם טוב, שאיני יודע כו', שזה הוראה לפחיתות מעלתם. ודו"ק⁸.

ע"כ, וצריך ביאור, מהו "וטוב לכם", והרי כבר אמר את כל הברכות אלא
רצונו לומר שבשעת עשיית המצוה עצמה יהיה טוב לכם
ועל פי זה יתיישב מה שדקדקנו, דהנה כל זה היה לפני מעשה העגל, שהיה
להם נפש שלמה, אבל לאחר חטא העגל לא היו במדרגה זו שירגישו את
הטוב בשעת עשיית המצוה, לכן להלן (ה, טז) שהיה זה לאחר מעשה העגל
כתוב בלשון עתיד "למען ייטב לך".

ועל פי זה יתבאר מה שכיונו חז"ל בבבא קמא (נד, ב) "שאל רבי חנינא בן
עגיל את רבי חייא בר אבא, מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב
ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב, אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר
בהם טוב שאלני אם נאמר בהן טוב אם לאו שאיני יודע אם נאמר בהן טוב
אם לאו, כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי
שהיה בקי באגדה אזל לגביה, א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי שמואל
בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי
ברבי חנינא הואיל וסופן להשתבר, וכי סופן להשתבר מאי הוי, אמר רב
אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל" ע"כ, פירוש, שבלוחות ראשונות
כתוב (שמות כ, יב) "כִּפְדֹת אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ", ובלוחות שניות כתוב (דברים ה, טז) "כִּפְדֹת אֶת
אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ פֶּאֶשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ וְלְמַעַן יִיטב לָךְ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ".

ויש לדקדק, וכי חס וחלילה פסקה שבת מישראל כיון שנשברו הלוחות,
ועוד הא אנכי ה' אלוקיך כתוב בלוחות ראשונות, וכי מפני שנשברו נפגם
האנכי. אבל לאור המבואר יש לומר דכונת חז"ל, שכיון שעתידים לעשות
העגל ונפשם לא תהיה שלמה להרגיש הטוב בשעת המצוה, לכן לא כתוב
טוב בלוחות ראשונות אלא בלוחות שניות, [והטעם שכתוב בלוחות שניות
"למען ייטב לך, ולא כתוב בלשון הוה אשר יטב לך, כי הוא לשון עתיד,

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

תהיה כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש, שאם לא תשמע בקול, לא תהיה הארץ זבת חלב ודבש, ופשוט¹⁰.

ישראל תלוי בבחירת בניה, אם שומעים לקול ה', אז תהיה הארץ זבת חלב ודבש, וכמו שאמרו סוף כתובות (קיא, ב), יעויין שם, ובענייני כג, א, וזה לעשות מה שייטב לך ותרבון מאוד, והארץ

בינת המשפט, בינת ההלכה, איש חסד היה

אנו מפרסמים גם גליונות: בינת המשפט, בינת ההלכה, איש חסד היה. לקבלת הגליונות: y.b.daskal@gmail.com

ולא כתוב "בארץ זבת חלב ודבש". ומבאר המשך חכמה, דהתורה באה לרמז, שברכתה של ארץ ישראל תלויה אם בני ישראל ישמרו תורה ומצוות, וזה רמז הכתוב, שאם ישמרו תורה ומצוות בארץ ישראל, אז היא תהיה ארץ זבת חלב ודבש.

כדינרי זהב, וצוררו מהם דוגמא לדורות, להודיע כמה החטא גורם, שנאמר (ה, כה) עונותיכם הטו אלה, וחטאתיכם מנעו הטוב מכם" ע"כ. ועל פי זה מבואר היטב ביאור הכתוב, "לעשות מה שייטב לך ותרבון מאוד", ואז הארץ תהיה כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך "ארץ זבת חלב ודבש", שאם לא תשמע בקול, לא תהיה הארץ זבת חלב ודבש, ומבואר הכל בססיעתא דשמיא.

¹⁰ תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע כתוב "ארץ זבת חלב ודבש",